

İsrail'in Turizm Hareketlerine Genel Bir Bakış

GİRİŞ

İsrail, Ortadoğu'da stratejik konumda yer alan bir ülkedir. Coğrafi açıdan İsrail'in sürekli sorunlar yaşadığı Arap ülkeleri ile çevrili oluşu, ülkenin güvenliği açısından bir dezavantaj oluşturuyor gibi görünse de, bu ülkelerin kendi aralarında bir türlü birlik olmayı başaramamaları ve ABD ve diğer bazı batı ülkelerinden sağladığı destekler, ülkenin gelişmişliğine önemli katkılar sağlamaktadır. Destek olan ülkelerin yanı sıra, dünyada yaşayan on beş milyon yahudi ve onların kurdukları Jewish Agency ve Jewish Foundations gibi kuruluşlar İsrail'e sürekli yardımlarda bulunmaktadırlar.

İsrail stratejik açıdan Türkiye'yi önemli bir ülke olarak görmekte ve onu bölgesinin en güçlü devleti olarak değerlendirmektedir. Yakın tarihlerde askeri konularda birbirlerine daha da yakınlaşan İsrail ve Türkiye, tarım, sanayi, eğitim gibi değişik alanlardaki işbirliği çalışmaları ile dünya siyasi otoritelerinin dikkatlerini üzerlerinde toplamaktadır. Türkiye ile olan ilişkilerindeki duyarlılıklarının en çarpıcı örneğini ise, yüzyılın felaketi olarak kabul ettiğimiz Marmara depreminde sağladıkları önemli yardımlara bakarak da görebiliriz.

Bu çalışmanın amacı, henüz yeterince tanıyamadığımız ancak bir o kadar da önemli olan bu ülkeyi genel olarak tanıtmak ve turizm hareketleri hakkında genel bilgiler vermektir.

İSRAİL HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1948 yılında bağımsızlığını ilan eden İsrail, ortadoğunun en gelişmiş ülkelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ülke ile ilgili temel bazı göstergeler Tablo 1 de yer almaktadır.

İsrail'de son yıllara ait toplam üretim dağılımı verileri, % 60 oran ile hizmetler sektörünün ilk sırada olduğunu, bunu % 36 oran ile sanayinin izlediğini ve son sırada ise % 4 oran ile tarım sektörünün yer aldığını göstermektedir.

Nüfusun yaklaşık % 15'ini yahudi Rus göçmenler oluşturmakta, bunun yanı sıra Etiyopya, Eritya gibi bazı Afrika ülkeleri ağırlıklı olmak üzere, dünyanın 82 farklı milletinden, ülkeye siyasi ve dini amaçlar gözetilerek sürekli göç kabul edilmektedir.

İsrail'de ülke topraklarının % 90'ı devlete aittir. Kişiler (girişimciler) kamuya ait bu arazileri The Land Authority'den izin alarak bir bedel karşılı-

ğında, belirli bir süre için (49/99 yıl gibi) kiralamaktadırlar. Bu durum tüm planlama çalışmalarını da nispeten kolaylaştırmaktadır.

İSRAİL'DE GENEL OLARAK TURİZM HAREKETLERİ

Ülkenin belgeli toplam yatak kapasitesi yaklaşık 100 000 olup, yıllık ortalama turist girişleri ise 2-2,5 milyon dolayındadır. Ziyaretçilerin ortalama konaklama süresi on gündür ve bunların çok büyük bir bölümünün birincil ziyaret amaçları, inanç turizmi kapsamındaki önemli dini merkezlerdir.

Ülkenin uluslararası pazarlara sunduğu ana turizm ürünlerini şu biçimde sıralamak mümkündür. Kudüs, Nazareth, Sea of Galilee, Bethlehem çevresindeki kutsal yerlere yönelik inanç turizmi, Akdeniz kıyısındaki plajlar, Tel Aviv, Ashkelon, Haifa ve Kızıldeniz-Eilat'ta yoğunlaşan resort turizm ve Dead Sea (Lut Gölü)'de oluşan termal turizmdir. Ancak Tel Aviv ve Kudüs'te yer alan uluslararası zincir otellerde kongre turizmi hizmetleri ile Filistin bölgesinde yer alan Jerikko'da Avusturya-Filistin ortaklığı ve ülkenin tek casinolu olma özelliği taşıyan casinoda kumar turizmi hizmetleri de verilmektedir. Musevilikte yasak olmasına rağmen kumar oynamayı seven İsrail'li kumarseverler ülkemizde casinoların kapatılması kararından sonra rotalarını sırası ile Kıbrıs, Yunanistan, Romanya ve Las Vegas'a çevirmişlerdir.

Ulusal pazara sunulan turizm hareketlerindeki yoğunlaşma ise kırsal turizm üzerindedir. Formal otorite, tarım ürünlerindeki aşırı üretim artışına bağlı olarak tarımsal ürün fiyatlarında görülen düşmeleri, işsizlik oranındaki artışları, kırsal alanlardan kentsel alanlara yönelik göç hareketlerini dikkate alarak, kentsel yoğunlaşmanın sorunlarına maruz kalan yurttaşlarının rahat ve huzurlu bir ortamda dinlenebilmesi, iç turizmin canlandırılması ve istihdam sorunlarının kısmen çözülebilmesi amaçlarıyla kırsal turizmin geliştirilmesine dönük birtakım kararlar almış ve bunları uygulamaya geçirmiştir. Tel Aviv, Ashkelon, Kudüs, Rehovot gibi sanayi kentlerinde yaşayan çalışanlar, Shabat¹ tatillerini Kibbutz² ve Moshav³lardaki³ kır evlerinde geçirmektedirler. Kırsal

(1) Musevilikteki dini tatil günü.

(2) Orijini sosyalizme dayalı, üretimin ve paylaşımın kolektif olarak gerçekleştirildiği yerleşkeler.

(3) Yapı olarak kibbutzlara benzeyen ancak toprak paylaşımının özel mülkiyete dayandığı yerleşkeler.

Tablo 1. İsrail ile ilgili temel bazı göstergeler

GÖSTERGELER	ÖLÇÜT
GSMH Kişi Başına Geliri	16.900 ABD doları
Yıllık Büyüme Oranı	3,8 (Toplam) 1,3 (Kişi Başı)
Doğum Oranı (%)	3,2 (1980) - 2,6 (1996)
Nüfus Büyüme Oranı (%)	2,4 (1980-1996)
Çocuk Ölüm Oranı (1000)	6
Ortalama Yaşam Süresi	75 (Erkekler) 79 (Bayanlar)
Bütçeden Eğitim İçin Ayrılan Pay (%)	6,6
Kişisel Gelirden Sağlık Harcamalarına Düşen Ortalama Gider	825 ABD doları
Her Bin Kişiye düşen Fizikçe Sayısı	3,6
Şehirleşme Oranı (Toplam İşgücünün ŞYüzdesi Olarak)	91
Tarımda Çalışan İşgücü (Toplam İşgücünün Yüzdesi Olarak)	4

Kaynak: The World bank, Trends in Developing Countries, 1996 ve 1998.

turizm ile ilgili yatırımların gelişimi 1986 yılında başlamış olup, 1998 yılı itibariyle ülke genelinde 5500 B&B⁴ birimi hizmet vermektedir. Hükümet kırsal turizmde faaliyet gösterecek girişimcilere her türlü teşvik ve alt yapı olanaklarını sağlamaktadır. Bu olanaklar arasında; birim başı 5000 Amerikan Doları'ndan fazla olmamak kaydıyla ilk beş yılı ödemesiz, uzun vadeli parasal teşvikler, proje etütleri ve know-how gelmektedir.

Tarihin her döneminde Kudüs uğruna yapılan savaşlar, İkinci Dünya Savaşı esnasında Nazi zulmü ve günümüzdeki Filistin ve komşu Arap ülkeleri ile yaşadıkları sorunlardan dolayı İsrail'de güvenlik üzerinde önemle durulan ulusal bir politika haline gelmiştir. Öyle ki, on sekiz yaşına gelen kızlar iki, erkekler üç yıl süre ile askerlik yapmakta, hatta erkekler terhis olduktan sonra dahi her yıl eğitim amacıyla bir ay süre ile yeniden orduya alınmaktadır. Ülkenin altı milyon olan nüfusu dikkate alındığında, halkın büyük bir bölümü doğrudan ya da dolaylı olarak ordu ile iç içedir.

Konuya turizm hareketleri açısından yaklaşıldığında ise güvenlik önlemlerine aşırı bir titizlik gösterildiği görülmektedir. Dünyanın herhangi bir noktasından İsrail'e ulusal havayolları olan El-Al ile uçulmak istendiğinde, çıkış yapılan havalı-

manında özel eğitilmiş El-Al güvenlik personeli, yolcuları yaklaşık yarım saat süren bir soruşturmaya tabi tutmaktadır. Hatta bazı durumlarda güvenlik personeli ikna oluncaya kadar söz konusu soruşturmalar 2-3 saate kadar sürebilmektedir. Böyle bir yöntem sayesinde ülkeye girebilecek olası bir tehlikenin önceden filtre edilmesi amaçlanmaktadır. Hatta bu önlemlere paralel olarak, hangi havayolu firması ile uçulursa uçulsun, ülkeden ayrılırken dahi Tel-Aviv havalimanında da aynı soruşturmalar tekrarlanmaktadır. Ziyaretçiler için gittikleri ülkenin güvenliği ne kadar önemli ise, gezi öncesinde ve sonrasında ziyaretçilere olası terörist muamelesinin yapılmaması da bir o kadar önemlidir. Turizm hareketlerinin özüne aykırı olan söz konusu uygulamalar, ziyaretçilerin haklı tepkilerine neden olmakta ve ülke ile ilgili izlenimlere zarar vermektedir.

Ülkenin resmi dili Arapçaya yapı itibariyle oldukça benzeyen Hebrew'dur (İbranice). Ancak ülkeye gelen yabancılar yönlendirme levhalarının yetersizliği ve mevcut olanlarda ise İngilizce dilinin çok az kullanılması nedeniyle temel bazı gereksinimlerini karşılamaları esnasında dil güçlükleri ile karşılaşmaktadırlar. Bu yüzden ziyaretçilerin gereksinimlerine çok az sunulan İngilizcenin, ziyaretçilerin yararına olabilecek tüm olası yerlerde daha fazla kullanılması gerekmektedir.

Ülkenin resmi tatil günü, Musevilik'te kutsal gün olarak kabul edilen Shabattır. Shabat tatili cuma günü gün batımından cumartesi gün batımına kadar

(4) Kırsal turizm konaklama biçimine verdikleri sınıflandırma (bed&breakfast).

sürmektedir. Bu nedenle İsrail’de haftanın başlangıç günü Pazar’dır. Şabat tatili boyunca tüm resmi kurumlar, uçaklar dahil ulaşım araçları, postaneler, büyük alışveriş merkezleri ve daha bir çok yer kapalıdır. Bazı önemli kentler arasında sadece otobüslerin çalıştığı şabat günlerinde, bilet fiyatları ise diğer günlere kıyasla % 20 oranında artırılmaktadır. Şabat tatillerinde ülkenin hemen tüm çekiciliklerine ulaşabilmede yaşanan güçlüklerle ek olarak, ziyaretçiler zorunlu bazı kişisel gereksinimlerini dahi giderilebilmede zaman zaman sıkıntıya düşmektedirler.

Türk turistler için fiyatlar genel düzeyi yüksektir. Ulusal para birimleri olan Şekel yaklaşık 0,25 dolardır. Bazı perakende ürünlerin fiyatları şu şekildedir; bir bardak çay- 1 dolar, 50 kontürlük telefon kartı- 7,5 dolar, bira (33 cc)- 2,5 dolar, kısa mesafeli ulaşım- 3 dolar, ekme- 1 dolar gibi.

İklim Türkiye’den beş-altı derece daha sıcak ve nemlidir. Plajlar geniş ve bakımlıdır. Tel Aviv şehir merkezinde dahi denize girmek mümkündür. Plajları kullananların yararına duş, soğuk su, kameya gölgeliği, tuvalet, ayak yıkama suyu ücretsiz olarak sağlanmaktadır. Kentlerin hemen her yerinde çöp kutuları, telefon kulübeleri bulmak mümkündür. Ulaşım ülkenin yüzölçümü de dikkate alındığında rahat ve kolaydır. Resort kentlerde kurulmuş Sheraton, Hilton, Hyatt gibi uluslararası zincir oteller kıyı çizgisine paralel olarak değil, denizden gelen rüzgarın kentin arka alanlarına da ulaşmasını sağlamak amacıyla kıyıya dik olarak inşa edilmişlerdir. Bu konunun ülkemizde şehir plancılığı, fiziksel planlama, turistik istasyonların gelişim planları gibi tüm planlama çalışmalarında da göz önünde tutulması gereklidir.

İsrail’de Turizm Bakanlığı resmi turizm otoritesi olup, tanıtma, kontrol ve koordinasyon gibi temel işlevleri üstlenmektedir. Turizm planlama çalışmaları ise bölge konsülleri aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Turizm bölge konsülleri inisiyatif kullanabilmekte ve turizm politikalarına paralel olacak şekilde bağımsız kararlar alabilmektedir. Dolayısıyla ülkenin resmi turizm örgütü yapısı merkezci değil, bölge temeli üzerine kurulmuştur.

İsrail 2000 yılı inanç turizmi kapsamındaki turizm hareketlerine yönelik planlama çalışmalarını çok önceden başlatmış ve lobcilik dahil tüm kaynaklarını bu çalışmalara odaklamış bulunmaktadır. Kutlamaların en iyi şekilde gerçekleşmesi amacıyla yapılacak çalışmalara üç yüz milyon dolar yatırım bütçesi ayrılarak, beş milyon inanç turizmi ziyaretçisinin ağırlanması hedeflenmiştir. Bu konuda önemli mesafeler kaydedecek görünen

İsrail, Hıristiyan dünyası için oldukça önemli sayılan Kudüs, Nazareth, Galillee, Bethlehem gibi kutsal yerleri topraklarında barındırmakta, bu avantajına rağmen hedeflerini gerçekçi biçimde ortaya koyarak çalışmalarını bunlara yöneltmeyi bilmektedir.

Türkiye ne yazık ki 2000 yılı kutlamalarında ulaşılması mümkün olmayacak rakamlarla hedeflerini belirlediğinden, planlama çalışmalarını da bu yönde gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Kaldı ki İsrail ile karşılaştırılmayacak kadar daha az kaynağa sahip ve konuk gözünde daha önemsiz olan kutsal alanlara sahip iken büyük ölçekli hedeflere yönelmesi, hedeflere ulaşmada güçlüklerle karşılaşılacağına sinyallerini vermektedir. Halbuki burada yapılması gereken, somut ve gerçekleştirilebilir hedefler belirlemek, İsrail ile olan olumlu politik ve ticari ilişkilerden de yararlanarak, İsrail’e yönelik düzenlenmiş paket turların içine, sahip olduğumuz bazı turizm kaynaklarını ilave edebilmeye çalışmak olmalıydı.

SONUÇ

Güvenlik politikaları ve şabat günlerinde ziyaretçilerin yaşadığı sıkıntılar bir yana bırakıldığında, İsrail’de turizm hareketlerine verilen önemi merkezci olmayan, bölge temeline göre planlanan örgüt yapısından kolayca anlamak mümkündür. Kantitatif açıdan istatistiklere bakarak ülkemizde turizm hareketlerinin daha gelişmiş olduğunu iddia etmek doğru değildir. Önemli olan varolan turizm kaynaklarını en uygun biçimde uluslararası ve ulusal pazarlara sunabilmedeki beceridir. İsrail bunu tüm tanıtma tekniklerini en uygun biçimde kullanarak (lobcilik, propaganda, reklam, halkla ilişkiler vd.) başarmaktadır. Kaldı ki yıllardır savaş içinde olan bir ülkenin durumu göz önüne alındığında, bunun hiçte yabana atılmayacak bir beceri olduğundan söz etmek mümkündür ve bundan çıkartılması gereken bir çok dersler vardır.

KAYNAKÇA

The World Bank (1998). *Trends in Developing Countries*.

The World Bank (1996). *Trends in Developing Countries*.

Israel (1999). *Pictorial Guide&Souvenir*.262 Photos, Palphot Ltd., Herzlia, Israel.

Celebrating 2000 in The Place Where it All Began (1999). *Israel Ministry of Tourism*, 2000 Holyland, Israel-Preliminary List of Event, Sion Design&Production Ltd., Israel.

Arş. Gör. Abdullah TANRISEVDİ, Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Candan Tarhan Bulvarı No:6, 09400 Kuşadası, AYDIN